

SAKONESKRO ARAKHARDO MANUŠ

Ko hino sakoneskro arakhardesko pal o manušíkane čačipena

Sakoneskro arakhibnaskro manuš pal o čačipena hino korkorutní inštitucija, savakro ačhiben the o resipen hino thodo andre Slovakijakri Konštitucija the andro hakaj n. 564/2001 Z.z. pal o sakoneskro arakhibnaskro manuš pal o čačipena andro palutne lavengre diñipraskre šuñibena.

O keripen sakoneskre čačipnaskre arakharibnaskre pal o manušíkane čačipena

Pal o čl. 151a odst. 1 Slovakijakri Konštitucija „sakoneskro čačipnaskro arakhardo hino sar korkorutní ištucija Slovakijakri republika, savo andro buchľipen the meripen pes ulavel paš o čačipnaskro arakhiben the biphandľipena le fizikane the čačipnaskre manušen paš o keripen, rozgiñipen vaj kana na keren o komunalna inštituciji, kana lengro rozgiñipen vaj o keripen hino andro rozporis le čačipnaskre sistemoha. Andro čačipena zathode andro ačhibena pes o sakoneskro arakhardesko pal o mañušikane čačipena šaj pe thovel upro felimasko manušen so keren andro organi komunalna inštituciji, kana adala manuša mosarde fundamentalna čačipena the biphandľipena le fizikana the čačipnaskre manušen. Savore organi sakoneskra zoraha dena sakoneskre arakhardeske kampli sučinnost'a.“

Buchľipen the meripen, savoneha pe o sakoneskro arakhardesko pal o manušíkane čačipena sar korkoropeskro organe thovel pes upro arakhiben fundamentalna čačipena the biphandľipena le fizikane the čačikanaskre manušen avka sar te churdel avrikidipena the lel pale sakoneskro arakhardesko pal o mañuša, pal leskro keriben, pal o podminki keribena leskri funkcija, pal o meripen čačikano arakhadiben the pal o arakhibe peskro than čačipena te fizikane manušen thovel o čačipen pal o sakaneskro arakhardesko čačipen.

Upro sakoneskro arakhardesko pal o manušíkane čačipena pe šaj visarel sako ko peske gondolinel, hoj paš o keripen, vaj thodo lav vaj bibuťipen organo sakoneskro nevipen sne mosarde fundamentalna čačipena the biphandľipena andro rozporis le čačipnaha vaj le demokratikana principenca andro čačipnakri them.

Fundamentalna čačipena the biphandľipena upri save pes o sakoneskro arakhardesko zathovel šaj arakhen andro dujto šero andre Konštitucija le Slovaťiko republika the andro maškanothemutne dokumenta.

Resipen le sakoneskre arakhardeskro perel pro inštituciji vaš e khetañibnskri administracija, save hine nekh buter:

▪ organa vaš e themeskri administracija, sar:

- ministerstva the aver centralna kotora vaš e themeskri administracija,
- organa vaš e lokalno themeskri administracija – obvodna the krajska uradi, katastralna uradi,
- krisa ča kana džal pal oda, hoj na keren peskro, hoj ľikeren e buti lungo idejos the kana hin soske te gondolinel, hoj o krisatoro phagel e disciplina,

▪ **organa vaš e phuvakri korkori administracija**, sar:

- gaveskro parlamentos /foroskro parlamentos, šerutno/primatoris,
- parlamentos pro učeder phuvakro kotor, šerutno pro učeder phuvako kotor,

▪ **pravnička the fizicka manuša, save tel o špecijalno zakonos phenen pal o čačipena the musaja le fizicka the pravnička manušenge andre khetañibnaskri administracija**, sar:

- Socijalno poist'ovña, Savorengri sast'ipnaskri poist'ovña, Jekhetani sast'ipnaskri poist'ovña.

O resipen le savoreskre akhardeskre na perel pre Narodno rada Slovařiko republikakri, pro prezidentos Slovařiko republikakro, pro rajipen Slovařika republikakro, pro Nekh učeder kontrolno urados Slovařiko republikakro, pro Konštitučno kris Slovařika republikakro, informačna servisi, decizijakre čačipena the zora le rodipnaskre manušenge andre Policajno zboros, prokuratura, krisa (bi e themeskri administracija krisengri u kana hin soske te pat'al hoj o krisatoro phagel disciplina), pre but'a operlačno the mobilizačno karakteroha.

Resipena le sakoneskre arakhardeskre

O sakoneskro arakhardo šaj:

- **te džal andro objekti kaj hiñi khetañibnaskri administracija**, (o inštituciji vaš e khetañibnaskri administracija našti te na mukhel le sakoneskre arakhardes andro peskre khera, the andro peskre organizačna kotora),
- **te mangel le inštitucijatar savi perel tel e khetañibnaskri administracija te del leske savore spisi, dokladi the te phenel savoro pal e but'i, savi hiñi ke leste sar o mangipen** (kana o sakoneskro arakhardo mangel, musaj o organa andre khetañibnaskri administracija te del leske savore informaciji save mangel u te phenel savoro, te del peskri pisimen lav pal oda, so pes ačhil'as the pal o pravna phučibena, sajekh leske musaj te sikhavel o spisos vaj leske o spisos te del, aver but'i hine informaciji the lava, pal o save e them del vaj mangel hoj pes te na vakerel, kana o manuš so kerel but'i andre khetañibnaskro administracijakro organos šaj ola informaciji te na del),
- **te phučel o phučibena le manušendar, so keren but'i andro khetañibnaskro administracijakro organos** (sakoneskro arakhardo šaj le manušenge andal o khetañibnaskre administracijakre organa te del o phučibena andro direktno sajekh sar andro telefonicko vaj elektronicko kontaktos),
- **te vakerel le manušenca, save hine andre phandle pro** thana, sar bertena, bi slobodakre thana, le slugad'engro phandl'ipen vaj konštitučno bararipen andro khera vaš o policajno phandl'ipen (añi o pisimen mangipen le manušestar, saveske ile e personalno sloboda, vaj le manušestar, saveskri personalno sloboda hiñi čhind'i u savo pes bičhavel ki o sakoneskro arakhardo, na perel tel e uradno kontrola),
- **te avel pro vakeripnaskro kidipen u te phučel le dženendar pro kidipen u le manušendar, saven hin pro kidipen varesavo kotor** (sakoneskro arakhardo šaj te lel adi zor, no nane sar o dženo pro kidipen u varesave zora, čačipena leske na phiren, sar te del o opravna but'a, te bičhavel o deciziji the aver).

Organa andre khetañbniskri administracija musaj te del sakoneskre arakhardoske informaciji save mangel, sajekh leske musaj te sikhavel o spisos del naužardes. Upro keriben avren kampl'išagoson lenge o čačipen thovel bišd'iveskro časos.

Te o organos le khetañbraskre administracijakro na kerel sar o sakoneskro arakhardo mangel, sakoneskro arakhardo oda čačipen del upreder the ajsavo učeder organo nane, del oda pro rajipen Slovařika republikakro. Učheder organo le khetañbraskra administracija, taj le ajsavo nane rajipen Slovařiko republika, musaj te phenel le sakoneskre arakhardoske dži andro biš d'ivesa le d'ivestar sar avl'ija andro vast, leskro achal'ipen avri, save andri virtiko zathode.

Te o sakoneskro arakhardo l'ikerel kerden zathovibena sar nalače, phenel ada čačipen pre narodno rada Slovařiko republikakri vaj avre peskre organoske.

Sakoneskro arakhardo manuš pal o čačipen šaj del pri Konštitucija kris Slovařiko republikakro thoviben upro kerdipen te kerel andro irtiko le mištibnaha čačikane predpisinca pal o čl. 125 ods. 1 pro Konštitučno kris Slovařiko republika, kana lengere duredere arakhibena peskre thanen šaj daravel fundamentan the biphand'ipena vaj manušikane čačipena the fundamentalna biphand'ipena maškaro themutne phandle lava, save Slovařiko republika ratifikind'a the savi sja vičindi avri meripneha sar phandlo lav čačipnaha! Sakoneskro arakhardo našťi te phagerel e krisakri decizija, nane o dženo andro keriben, našťi te mangel o keriben angle kris, na bičhaven pen leske o deciziji, nane les pravos te del opravna but'a.

Sakoneskro arakhardo našťi te phagerel e krisakri decizija, nane o dženo andro keriben, našťi te mangel o keriben angle kris, na bičhaven pen leske o deciziji, nane les pravos te del opravna but'a.

Sakoneskro arakhardo našťi te kerel pal o problemi, so hine maškar o fizicka manuša.

Sakoneskre arakhardes nane zor te parugel e decizijakri but'i le krisengri.

Keriben pro bičhaviben mangipen

Sakone hin aštiben te visarel pes upro sakoneskro arakhardo :

- **sar pisine l'il (poštaha, telefaxoha, elektronicka poštaha (- e- mailoha), upri adija adresa :**

**Kancelária verejného ochrancu práv
Nevädzová 5
820 04 Bratislava 24
fax:+421/02//48287203
e-mail: sekretariat@vop.sk
office@vop.gov.sk**

- **Te kamen personalno** te avel, šaj aven pro kala strankova d'ivesa:
 - **andre Kancelarija sakoneskre arakhardeskri:** Nevädzová ulica č. 5, Bratislava – Ružinov Sako buťarno d'ives 08.00 orendar dži o 16.00 ori bi e angluňi rezervacija.
 - andre buťare d'ivesa andro **regioni Slovaťiko**, upro delipen andro regioni tumen mušinel te ovel angluňi rezervacija.

Andre thode ipen ajso mangipen

Andro mangipen musaj te ovel žužes : . **vaš savo irtiko pes džal**

- . **angle savone organoske sakoneskri administracija džal**
- . **so o bičhavibno mangipen kamel**

Andro interesipen rodipe mangipen jekhetane te dophenel dothovibe **kopia** savore **l'ilen**, save bičhaviben mangipen hin mange andro vasta the save sikhaven leskro terd'ipe pro peskro. Te pe o mangipen narodel nipo, savo bičhaviben mangipen del hino kampo te **pisindo** učhiben chudine nipo upro bičhaviben nangipen vaj **pisindo peskro lav** andro irtiko.

Kana o bičhaviben mangipen andro mangipen sakoneskre arakhardeskre pal o manušíkane čačipena na anela pro than peskro nav, nav pal o dad the adresa (pravnicko nipo the bešiben) džal pal o anonimno mangipen, savo sakoneskro arakhardo pal o manušíkane čačipena nasite kerel.

Bičhaviben mangipen šaj sakoneskre arakhardeske pal o manušíkane čačipena mangel pal o **garuvibe ajso sar**. Andre ajso ačhiben pes uzo peske keribe mangipen kerel čak upro fundamento irinipe mangipen, adre savo pes naden manušane udaja. Kana o bičhaviben mangipen mangel vaš o garuvipen peskre ajso isto, ale natura mangipen phundravel o drom vaš leskro keriben bi o anipe pro than varesave andar leskre manušane udaja, site ovel pal oda naužardes te del god'i.

Jakhetane site leske phenen, hoj andro keribe peske mangipen pes dureder kerela akor, te andre dino časos pisinde dela pal o učhiben le andone pro than varesave kampil'ipe udaja pal peskro manušano.

Fundamentalna čačipena the slobodi sar hine kerde andro dujto šero andre Konštitucija le Slovačiko republikakri

Fundamentalna čačipena the slobodi hine andre Slovačiko republika vaš o sakoneste, bi te dikhel te hino murš vaj džuvli, rasa, farba, čhib, pačaben the religija, politikaŋi vaj aver god'i, nacijsalno vaj socijalno baza, narodnostno vaj etnikaŋi grupa, barval'ipena, famel'ija vaj aver pozicija. Ňikaske olestar pes našt'i nasul'ipen te kerel, te del bareder lačhipen vaj bilačhipen. Avrutne manuŝenge andre Slovačiko republika garantinel ola fundamentalna manuŝikane čačipena the slobodi e konštitucija, te nane phendo, hoj pen den ča le themutnenge.

Maŝkar o fundamentalna čačipena the slobodi, sar thode andre Konštitucija Slovačika Republikari hine:

1. Fundamentalna manuŝikane čačipena the slobodi (kotor 14- 25)

Oda, hoj sakoneste hin čačipen pro čačipen, čačipen pro dživipen, načalavipen le manuŝeskro the privatno sferakro, na domukhel te marel, bi lačo, na manuŝikano vaj tele dikhlo keriben vaj trestos, personalno sloboda, na mukhel e but'i vaj servisos zoraha, čačipen hoj te l'ikerel manuŝikaŋi pačiv, personalno pačiv, lači reputacija, arakhel peskro lačo nav, arakhel angle na mukhlo khuvipen andro famel'ijakro the privatno dživipen, arakhel anglo na mukhlo kidipen, sikhavipen vaj aver bi lači but'i le informacijenca pal o manuša, o čačipen pro peskro barval'ipen, na čalavipen le khereskro, sloboda andro phiriben the bešipen, na mukhel avri te tradel le themutnes le themestar, sloboda gindipnaskri, vod'akri, religijakri vaj pač'abnaskri, čačipen te paravel peskri religija vaj pač'aben, anglo manuša te sikhavel peskri god'i, peskri religija, pač'aben, te phirel pro rituala, te sikh'ol pal e religija peskri, organizacija khangerakri, **militarno musaj, slugad'ipen** – Ňikas našt'i te ispidel andro slugad'ipen te oda hin anglo leskri vod'i vaj religijakro pač'aben.

2. Politikane čačipena (kotor 26- 32)

Sloboda laveskri the čačipen te chudel informaciji, čačipen avri te phenel peskri god'i, te del avri l'ila, na mukhel pes cenzura, organi khetaŋibnaskre **zorakre** musaj te del informaciji pal o peskre aktiviti, **petično čačipen** – čačipen te del le themutne the phuvakre organenge peskre mangipena, navrhi u phukavibena, na mukhel hoj te ispidel le manuŝen te phagel fundamentalna čačipena the slobodi, na mukhel prekal e peticija te phagel sloboda le krisengri, **čačipen vaš o mirno kidipen**, vaš o kidipen na kempel domukhipen khatar o organos le khetaŋibnaskri administracijakro, čačipen slobodno pes te kidel andre jekhetaŋibena, asocijaciji, organizaciji, te kerel politikane seri the mižajmo, **čačipen le themutnengro te lel kotor pre khetaŋibnaskre but'a** direktno vaj prekal o peskre reprezentanta (alosaripnaskro čačipen), **čačipen le themutnengro te marel pes sakoneha**, so phagelas demokratikano sistemas andro fundamentalna manuŝikane čačipena the slobodi phende andre Konštitucija le Slovačiko republikakri tel oda, hoj e but'i le konštitucijakre organengri u efektivna čačipnaskre inštrumenti hine mosarde.

3. Čačipena le narodnostna minoritengre the etnikane grupengre (kotor 33-34)

Themutnen andre Slovačiko republika save keren o narodnostna minoriti vaj etnikane grupi hin čačipen:

- vaš o **sako serengro vazdipen**, špeciálno te vazdel peskri kultura, te buch'arel u lel informaci ande dajakri čhib, te kidel pes andro narodnostna khetañibena, te kerel the te l'ikerel sikh'uvibnaskre the kulturna inštituciji;
- čačipena vaš o **sikh'uviben andre dajakri čhib**;
- **te vakerel peskra čhibaha pro uradi**;
- **te lel peskro kotor kana džal pal o bu'á the problemi andre narodnostna minoriti the etnikane grupi**.

Oda, hoj o manuš hino khatar e narodnostno minorita vaj etnikañi grupa, ñikaske naš'í te kerel o bi lačhipen!

Likeripen savore kadej phende čačipenengre naš'í l'idžal ki o phageripen le zorakri the phuvakre kotoreskri Slovačika republikakri u ki e diskriminacija avere themutnengri.

4. Ekonomikane, socijalna the kulturna čačipena (katora 35-43)

Čačipen vaš e slobodno alosaripen profesijakro, preparacija vaš oda, čačipen te kerel biznisos, te kerel aver po'imen bu'í, čačipen le themutnengro pre bu'í u adekvatno materijalno arahipen olenge, save na korkore pestar oda čačipen naš'í te keren, **čačipen vaš o čačikane the pa'ivale bu'akre kondiciji**, sar o čačipen te lel po'ñiben vaš e kerđi bu'í, arahipen olestar te na aven avri čhide la bu'atar vaš ñisoske, angle diskriminacija, čačipen vaš o smirom pal e bu'í, dovo'enka, kolektivno avri vakeriben, páča the sast'ipen andre bu'í, **čačipen slobodno pes jekhetane te kidel le averenca hoj te arakhel peskre ekonomikane the socijalna interesa (keriben the aktiviti odborova organizacijengre)**, čačipen te kerel štrajkos, **čačipen vaš o bareder arahipen andre bu'í u špeciálno bu'akre kondiciji** (džuv'á, terne, manuša bi lače sast'ipnaha), **čačipen vaš o adekvatno materijalno arahipen** pro phuripen, kana o manuš naš'í te kerel bu'í, kana našavel oles/ola so rodel love, žutipen andro materijalno čoripen, **čačipen vaš o sast'ipnaskro arahipen**, bi lovengro sast'ipnaskro serviso prekal o sast'ipnaskro poist'eñije, čačipen vaš o žutipnaske bu'á vaš o sast'ipen tel o kondiciji phende andro zakonos, **arahipen vaš o rom the romñi, famel'ija, špeciálno arahipen le khabne džuv'enge, famel'ijakro bararipen the pa'alime, čačipen vaš o sikh'uviben, sloboda andro džañibnaskro rodipen the kultura.**

5. Čačipen te arakhel o džživpnaskro than the kulturno barval'ipen (kotor 44-45)

Čačipen vaš o lačo džživpnaskro than, čačipen vaš o sig the savore informaci pal o džživpnaskro than the soske hino ajsu u so olestar avela.

6. Čačipen pro krisakro the aver pravno arahipen (kotor 46-50)

Maškar o čačipena vaš o krisakro the aver pravno arahipen hin: čačipen **te mangel peskro pravos** pre slobodno u bi serengri kris tel o procesos savo hino andro zakonos, čačipen **te mangel krisatar hoj te dikhel pre decizija khatar o organos khetañibnaskro administracijatar, čačipen te chudel love vaš bibacht** so kerđas na legalno decizija krisatar, aver themeskro organostar vaj khetañibnaskra administracijatar vaj bi lače uradno procesostar, čačipen te **na phenel avri**, kana peskre laveha šaj te kerav bibacht peske vaj paše manušenge, **čačipen vaš o pravno žutipen andro keriben** anglo krisa, aver themeskre organa vaj khetañibnaskre administracijatar tel o kondiciji andro zakonos, **čačipen vaš o**

translatoris, našt'i te lel khatar o zakonno kristoris, čaćipen vaš o khetañbnaskro keriben vaš e but'i bi o hijaba lungo idejos, čaćipen te phenel lav ki o savore kerde čaćimata, čaćipen pre oda, hoj sako anglo saveste pes kerel rodipen, sas dikhlo sar bi došalo, dž'i e kris phenel legalno dentišis pre leskri doš, čaćipen oleskro, pre kaste sas čhid'i doš te lel kotor idejos the šajipen te prikerel peskro ačhaviben u o šajipen te kerel peskro ačhaviben korkoro vaj prekal o fiška'ošis (**čaćipen vaš o ačhaviben**), **čaćipen oleskro, pre kaste sas čhid'i doš te na phenel avri.**

7. Čaćipen vaš o azili avrethemutnenge marden vaš o arakhiben peskre politikane čaćipena the slobodi, azili pes nasite del oleske, ko kerlahi andro rokeribe le fundamentalna manuškane čaćipenca the slobodenca.

Nekh buter phučhle phučibena the palepheñibena

1. So džan'ol, hoj o sakoneskro arakhardo pal o manuškane čaćipena arakhadel čak „fundamentalna čaćipena the slobodi“ ? The ta kaj hin kerde feder ?

Fundamentalna čaćipena the slobodi hin biačurutni kategorija but vasne subjektivne čaćipena. Hin karakteristikane odoleha, hoj džal pal o čaćipena, save hine ajsave **so pes naden te lel, u den pe te čorel, naden pe te naikerel perdal te naden pe te nabantinel.** Ńikas naštik adale čaćipendar te odmentivel (sar: zakonoha) the Ńiko pes lendar naštik te odmentinel korkoro (sar: te mukhel avka). Džal pal o čaćipena, save vaš jekheske **naačhen andaro dovodos lengre zaterd'ipena andro čaćipno thodo pro than,** ale avresar, **džan vač o jekheskro prosto andar leskro ačhiben.** Fundamentalna čaćipena the slobodi hin zathode andro dujto šero andre Konstitucija Slovařiko republika the andro maškarothemutne dokumenti the dovakeribena (sar Dovakeriben pal o čaćipen vaš o čhavore, Savoredženengri deklaracija manušengre čaćipena the aver) .

2. Ko hin „organa vaš e sakoneskri administracija ?

Paš o organa sakoneskri administracija pes ača'ol :

- **organa vaš e themeskri administracija** (sar : ministerstva the centralna kotora vaš e thenastri adminstracija, obvodna the krajska uradi)
- **organa vaš e lokalno themeskri administracija** (sar : šerutno, primatoris, šerutno upro učedar phuvako kotor, gaveskro parlamentos)
- **fizicka the pravñicka manuša, save upro fundamentalno ajso čaćipen thoven lav vaš o čaćipen the pal o kampelišagos andro than vaš sakoneskri administracija, vaj andro čaćipena the kamplišagos vaš o fizicka the pravñicka manuša andro than sakoneskri administracija avresar pes thovel andre** (sar : Socijalno poist'ovña, Sasťipnakre poist'ovñi)

3. So musaj te ovel andro mangipen savo pes del ki o sakoneskro arvakhardo ?

Le mangipnastar musaj te avel žužes, **vaš savo irtiko pes džal,** angle savone **organoske sakoneskri administracija džal the bičhavibno mangipen kamel.** Andro interesipen sidžarde prerodipine avri mangipen pes dophenel te dothovel o kopiji savore l'ilen, save le bičhavibne hine andri ada irtiko so hin andro vasta the save sikhaven leskro terd'ipen pro peskro. Te o mangipen nadžal vaš o manuš, savo del bičhaviben mangipen, hin kamplo te del **pisindo učhiben** čalade manuše upro bičhaviben mangipen vaj **pisindi peskri zor** andro irtiko.

4. Musaj andro mangipen te phenel miro nav the famel'ijakro nav ?

Vaš o čačikano čačipen pal e but'i pes kamel, hoj o manuš so phukavel te del peskre personalna data. Mangipen, andre savo o bičkado nadel peskro nav, famil'ijakro nav the adresa (pravnicka osobi, nav the than) hin **anonimno phukaviben**. Anonimno phukaviben namusaj o sakoneskro arakhardo te kerel. Te o manuš, so phukavel mang'as te garuvel peskri identita, šaj le sakoneskre arakhardone mangel vaš lengero garuviben. Andre ajsjo ačhiben pes uzo keriben peske phukariben kerel čak upro fundamentalno irinipen mangipen, andre savo pes naden personalna data. Te o manuš, so phuravel mang'as te **garuvel peskri identita** no phukavibno charakteris na mukhel o rodipen bi phendo varesavo personalna data, o sakoneskro arakhardo pal oda le manušeske so phukavelas del leske god'i leske phenelas, hoj andro rodipen pes džala dureder čak andro ačhiben ča te ov leske pro l'il pisinela ačhiben bičhavibne peskre kamp'ine data.

5. Kerela o sakoneskro arakhardo te pal o mangipen, andro savo na ena savore informaciji, so kempel ?

Te andro mangipen nane savore informaciji so kempel vaj pes lendar našti žužes te phenel, pal soste džal, o sakonestro arakhardo jekhvestar bičhavel ko manuš, so mangel hoj te dothovel o informaciji. Andro ačhiben, te o manuš so phukavel na bičhavel o mangle informaciji upro dothovkeribe mangipen andro dino časos, savo naštik ovel charneder sar efa d'ivesa, sakoneskro arakhardo o mangipen garuvel. Perdal oda sakoneskro arakhardo pisindan del god'i le bičhavibe mangipen.

6. Šaj dav o mangipen te elektronicka poštaha ?

O mangipen sakoneskre arakhardeske šaj pe del sar pisime l'il, laveha andri zapisnica, telegrafikanes **telefaxsoha vaj elektronicka poštaha**.

7. Hin varekaj minta vaj formularis upro bičhaviben mangipen le sakoneskre arakhardeske ?

Pal o churde uzo dinipen mangipe sakoneskre arakhardeske del informaciji andre pre informačna materjala phundrade andro than kancelarija andre Bratislava, upri Nevädzova ulica č. 5 the upro internetovo sera www.vop.gov.sk, hoj hine phende avri te o formulara upro bičhaviben mangipen, save hin šajutno te pisinel avri the prostan bičhavel internetoha le sakoneskre arakhardoske. Informačna materijalha the formulara upro danipe mangipen hin thode avri the andro čhibja maškarothemutne manušen save dživen upri Slovakiya andro višeleto ke odola ki savenge sne ratifikinde thode Dovakeriben č. 588/2001 Z.z. Europakri charta vaš o regionalna the narodnostna minoritengre čhiba, the oda andri čhib bulharsko, česko, chorvatsko, mađarsko, nemecko, pol'sko, romsko, rusinsko the ukrajinsko. Bi adala čhiba hin informaciji pal e but'i the keriben sakoneskre arakharde dine andri čhib anglicko, francúzsko, španielsko the rusko.

8. Šaj kana som andro kontaktos le sakoneskre arakharde manušeha te vakerel mira dajakra čhibaha ?

Zakonos pal o sakoneskro arakhardo del fizicka manušenge andro kontaktos le sakoneskre arakhardoha te vakerel/pisinel andre peskri dajakri čhib . O prethoviben poťinela e them.

9. Šaj te lel pale peskro mangipen pale avka sar phukaviben ?

He. Procesnan avlo upro than ništ naratinel. Bičhaviben mangipen avka šaj kerel dži ko keriben peske le sakoneskre arakhard manušeske. Keriben ko sakoneskro arakhardo manuš avka avľa angle upro čačipen thode meripena te kerel le mangipneske garudo agor.

10. Šaj pes mukhel andro keriben anglo sakoneskro arakhardo te džal vaš mange aver dženo ?

He. Andro interesipen arakhiben manušengnen personalne informaciji hin lačhes te kerel phendan avri uzo dinipen mangipen, te sar pisindan vaj laveha andri zapisnica. Nane nutnan te dopaťal pes le ustaristar dini peskri zor, vaš oda hoj upro sakoneskro arakhardo manuš šaj pes visarel sako, ko džanel, hoj keribnaha del peskro lav vaj bibuťipnaha inštitucija khetañbnaskri administracia avel ko mosaripe fundamentalna čačipena the slobodi.

11. Sar sig ela avri kerdo miro mangipen, te les bičhavava ki o sakoneskro arakhardo ? Hin le sakoneskre arakhardes thode veresave termini ?

O zakonos pal o sakoneskro arakhardo na phenel vaš leske pal o ñisave termini tel o save musaj o phukaviben avri kerel. O phukaviben pen keren sar aven. Sar sig hine avri kerde oda avel khatar keci avle the save phare hine.

12. Musaj o sakoneskro te del informaciji kana avri kerel phukaviben pal oda, so kerel? Chudava le sakoneskre arakhardostar varesavo ľil?

Pal o visledki (avridiñipena?) the pal o agoripen rodipe mangipen hin o bičhaviben mangipen sakovar o sakoneskre arakhardoha pisinde ľileha diñi god'i.

13. Šaj o sakoneskro arakhardo del fizicken the pravñicken manušen viklados zapharkarden čačipanen predpisen, lengne konkretno thoviben ?

Andre meripen sakoneskra arakhardoske nane te del fizicke manušenge vaj pravñicke manušenge avri dino lav, vaj viklados dojekhdženo zaphankardo čačipkane predpisen.

14. Hin le sakoneskre arakhardes zor te kerel inicjativa vaš o paruvipen andro legislativno predpisos ?

Le sakoneskre arakharde nane čačipen paš e zakonodarni iniciativa. Pal o zakonos vaš sakoneskro arakhardo te uzo keriben mangipen sakoneskro arakhardo arakhel avri čačipena save vakeren pal oda, hoj o čačipen, aver dojekh dženo čačipno predpisis vaj andruno ppredpisis savo diña avri inštitucija khetañbnaskri administracija mosarel fundamentalna čačipena the slobodi fizicken the pravñicke manušen šaj del mangipen upri leskro visariben vaj čalaviben peribno inštitucija.

15. Šaj te bičhavel miro phukaviben ki o sakoneskro arakhardo te mire fundamentalna čačipena the slobodi sas phagerde anglo buter sar deš berša ? Musaj o sakoneskro arakhardo te lel ajsa phukaviben vaš o rodipen ?

Tel o zakonos pal o sakoneskro arakhardo šaj te del ajsa phukaviben pre sera, te le uštaribnastar vaj olestar so pes ačiľas u pal soste hino o phukaviben, imar pregeľas buter sar trin berša.

16. Hin o keriben anglo sakoneskro arakhardo fontoššandan spoplatnime ?

Na. But'i so kerel sakoneskro arakhardo nane vaš o bičhavibne mangipen spoplatnime.

17. Šaj pes te odvičinel anglo sakone arakhardoskro gindo ? Sar ki o Europakro ombudsmano ?

Sakoneskro arakhardes nane kompetencija te del avri o ginde. Oles so leske diňas phukaviben/mangipen ča del informacija, so pal oda kerd'as. Sakone arakhardes nane opre peste organos, ki savo šaj o manuš, so phukavel, te nane leske dosta, so o sakoneskro arakhardo pal leskri but'i kerd'as, te džal.

Aňi Europakro ombudsmanos nane zor te rodel pal o angleder ginde le regojonalne ombudsmendar. Leskro resipen hino ča pro rodipen pal o phukavibena pal o na čačikano keriben the inštituciji the organi andre Europakri unija.

18. Hin kamputno te visarel pes angle so pes phukavela ki o Europakri kris vaš o manušikane čačipena andro Štrasburg, musaj angle oda te del ki o sakoneskro arakhardo manuš ?

Na. Europakri kris vaš o manušikane čačipena andro Štrasburg na magel, hoj pes tel o keriben savore andral themutne inštrumentenca vaš o lačhariben le problemoskro o manuš so phukavel te visarel the ki o sakoneskro arakhardo. Inštitutos ombusmaneskro e Kris andre peskri judikatura, vaš oda hoj les nane zor te del avri o ginde, na ľikerel sar o zoralo inštrumentos vaš o lačharipen, oda hin andro kotor 13 Dovakeriben pal o akharipen le manušikane čačipengro the fundamentalna slobodengro.

19. Šaj dino trestno džanaviben, savo rodel avri peribno Policajno utvaris, prerodel avri sakoneskro arakhardo manuš ?

Resipen sakoneskre arakhardoske načinel pes ča upro dino peskro lav avera čačipnaskre zora rodinden avri Policajno zboros, prokuratura the krisi, pal o čačipe themeskra inštitucija krisen the dovodi paťavibne disciplinarno kerdi doš le sudcas.

20. Šaj mam visarav upro arakhardo sakoneskro andro pripados, hoj džanav, hoj džal pal o hijabutne keribena andro inštitucijonalno keriben ?

Keriben god'aha hijabutne cidine andro inštitucijalno keriben kampľol andro resipen sakoneskre arakhardoske. Te pes kamel peskro arakhiben le sakonestar arakharden, hin kampľo, te andro peskero mangipen anel andre skisimatno značka, tel savi hin inštitucijalno keriben ando, sikhavel sudos, upro savo pes o keriben kerel the anel pes, kana sja pal e sera so pes čalavel sudostar kerdo andri veka ko agoreskro procesno ukonos. Jekhetane hin kampľo te del o kopiji ľilen so sikhaven dine čačipena. Andri oda džal jekhetane te phenel, hoj o sakoneskro arakhardo našt'i te phagerel le krisakri decizija,

nane o dženo andro keriben, našti te mangel o keriben angle kris, te džal andro inštitucijalno keriben, našti kerel vaš o džene angle kris, nane les pravos te del opravna but'a. Ajsavo keriben šaj ovlahi sar mosariben. Konšticujija le Slovařiko republika savi del lav korkoropeskra řařipnaskra zorja the ovlahi andro dokeriben le principenca konštitucijaha.

21. řaj o sakoneskro arakhardo dopařanel keriben the thovel lav krajsko sudoske the krajsko prokuraturake ?

Resipen sakoneskre arakharde hin pal o řařipne thovibena pes nařhivel řa bi o aver upri prokuratura the upro sudi le avrikidřinde organi lidřarde the nevipen khatar o sudi the dovodi pařalde disciplinarne kerde dořa le sudcas.Sakoneskre arakhardes nave zor te paruvel e decizijakri but'i la prokuratura te krisengri but'i. Nane le zor te paruvel e decizijakri but'i le krisengri, the averel meripnaha te predikhel e zor le suden, aņi len našřik revidinel the nane leske andro vasta aņi aver irtiko, saveha řaj te řalavel, paruvel vaj peskre thode lavenca thovel avera peskre lava suden vaj prokuratura.

Kaj the sar uřtiden informaci pal o sakoneskro arakhardo ?

Upri internetovo sera sakoneskre arakharde : www.vop.gov.sk

Upri adija internetovo sera arakhena o informaci pal e but'i the resipena sakoneskre arakharoske, te sar o formulara upro biřhavibe mangipen, savo pes řaj del pisindan the biřhavel rovnan interetoha sakoneskre arakhardoske the save hin dine avri the andro řhiba narodnostne minoritengre the etnikane grupengre so dživlen andri Slovařiko republika, ki save sne ratifikinde pehnde lava Dovakeriben ř. 588/2001 Z.z. Europsko charta regionalna the minoritengre řhiba, the oda andro řhiba **bulharsko, řesko, chorvatsko, mařarsko, nemecko, pol'sko, rómsko, rusínsko the ukrajinsko.**

Bi adala upreder dine řhiba jin informaci pal o resipen sakoneskre arakhardeske dine andro řhiba **annlicko, francuzsko, řpanielsko the rusko.**

Informacii pal o resipen sakoneskre arakhardoske řaj uřtiden **andri Kancelarija sakoneskre arakhardoskri upri adresa :**

Kancelarija sakoneskri arakhardeskri

P:O:BOX 1, 820 04 Bratislava 24
tel.ř. : 02/48287239, 02/43634906
fax: 02/48287401
e-mail : sekretariat@vop.gov.sk

Andre Kancelarija sakoneskre arahardeskri řaj aven korkoro bi oda, hoj tumen anglal site mangel andri **Bratislava- foroskero kotor Ruřinov**, upri Nevädzova ř.5 sako but'akro dřives andro řasos 8,00 orendar dži 16,00 ori. Biřhaviben mangipen pes kerel the andro **regijoni Slovařiko republika.** Paředera informaci řaj uřtiden upro kontaktne řisli andri Kancarija sakoneskre arakhardeskri.